

Uluslararası İlahiyat Programı (UIP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müif Ölçeğinde-

The Interest, Preparation, Perception, Attitude and Expectations of
The Students of International Divinity Program (IDP) for Reading
the Qur'ân and Tajwîd Course -in the Scale of Muft-

Emrullah TUNCEL

Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kur'an-ı Kerim
Okuma ve Kıraat Bilim Dalı

Asst. Prof., Marmara University, Faculty of Theology, Department of
Qur'ân of al-Kareem Reading and Science of Qira'at, Istanbul/Türkiye

emrullah.tuncel@marmara.edu.tr **ORCID:** 0000-0002-7970-2608

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 21 Şubat / February 2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 8 Haziran / June 2023

DOI: [10.53683/gifad.1254498](https://doi.org/10.53683/gifad.1254498)

Atıf / Citation: Tuncel, Emrullah. "Uluslararası İlahiyat Programı (UIP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müif Ölçeğinde-/ The Interest, Preparation, Perception, Attitude and Expectations of The Students of International Divinity Program (IDP) for Reading the Qur'ân and Tajwîd Course -in the Scale of Muft-". *Gifad: Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi / The Journal of Gumushane University Faculty of Theology*, 12/24 (Temmuz/July 2023/2): 723-753

İntihal: Bu makale özel bir yazılım ile taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by special software. No plagiarism was detected.

Web: <http://dergipark.gov.tr/pub/gifad> **Mail:** ilahiyatdergi@gumushane.edu.tr

Copyright© Published by Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Gumushane University, Faculty of Theology, Gümüşhane, 29000 Turkey. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Kur'an eğitimi, din eğitiminin en önemli sacayaklarından birisini teşkil etmektedir. Bu yüzden gerek ulusal gerekse uluslararası arenada din hizmeti verecek olan ilahiyat mezunlarının Kur'an'ı okuma ve anlama konusundaki yeterlilikleri büyük önem arz etmektedir. Bu önemden hareketle çalışmamızda Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (MÜİF) Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) öğrencileri örneklemeden hareketle UİP öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid dersine yönelik ilgi, hazırlık, algı ve beklenti durumlarının tespit edilmesi hedeflenmiş; bu doğrultuda hem nicel hem de nitel özellikte sorulardan oluşan bir anket formu düzenlenmiştir. Düzenlenen anket formu UİP evrenini temsilen 42 kişilik örneklem grubuna uygulanmıştır. Yöneltilen soruların bir kısmı, UİP öğrencilerinin Kur'an dersine yönelik hazır bulunuşluk durumlarını ölçmeye matufken; diğer bir kısmı ise fakültedeki Kur'an derslerinin teorik ve pratik açıdan ihtiyaca cevap verip vermediğinin belirlenmesine yöneliktir. Soruların bir kısmı ise öğrencilerin Kur'an dersinin içeriğine ve işleniş biçimine yönelik algı ve beklentilerini ölçmeye yönelik olup onların bu konudaki tespit ve tekliflerinin neler olduğunu belirleme amacı gütmektedir. Öğrenciler bütün bu hususları açık uçlu ve kapalı uçlu cevaplar vesilesiyle yazılı olarak dile getirmiş, ortaya çıkan sonuçlar ise hem tümevarım metodu hem de derslerdeki gözlemlerimizin yardımıyla analize tabi tutularak birtakım neticelere ulaşılmaya çalışılmıştır. UİP öğrencilerinin cevapları sonucu elde edilen bu neticeler, Uluslararası İlahiyat Programının tüm paydaşlarının istifadesine sunulmuş; böylece ilahiyat fakültelerindeki lisans düzeyinde verilen Kur'an-ı Kerim derslerinin, UİP projesinin hedeflerini de kapsayacak şekilde güncellenmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Sağlanacak böyle bir katkının, mezuniyet sonrası UİP öğrencilerinin mesleki donanımlarına etkisinin müspet yönde olacağı ise izahtan varestedir.

Anahtar Kelimeler: *Kur'an Okuma ve Tecvid, Kıraat, Kur'an Eğitimi, Uluslararası İlahiyat, Meslekî Donanım.*

Abstract

Qur'an education is one of the most essential pillars of religious education. For this reason, it is quite important for graduates of theology, who are going to provide religious education both in national and international arena, to have adequate knowledge of reading and understanding the Qur'an. Based on this importance, in this study, depending on the samples of the students of International Divinity Program (IDP) from Marmara University Faculty of Theology (MUFT), it is aimed to determine the interest, preparation, perception and expectations of IDP students for the Qur'an Reading and Tajwid course. To achieve this aim, a questionnaire consisting of both quantitative and qualitative questions was prepared. This

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müif Ölçeğinde-

questionnaire was applied to a sample group of 42 people representing the IDP students. While some of the questions aimed to measure the readiness of students for the Qur'ān lesson, some aimed to determine if the Qur'ān lessons in the faculty meet the needs in terms of theory and practice. The other part of the questions aimed to measure the perceptions, attitudes and expectations of the students towards the content of the Qur'ān lesson and the way it is taught and to identify the students' determinations and proposals on this subject. Students expressed themselves in writing via open-ended and close-ended answers. To reach a conclusion, the findings were analyzed with the help of both the inductive method and our observations in the lessons. The results obtained based on the answers of the IDP students were presented to all stakeholders of the International Divinity Program. Thus, it is aimed to contribute to the updating of the Qur'ān lessons given at the undergraduate level in the Theology Faculties in a way that includes the objectives of the IDP project. Beyond a doubt, such a contribution will have a positive effect on the professional qualifications of IDP students after graduation.

Keywords: *Reading the Qur'ān and Tajwīd, Recitation, The Qur'ān Education, International Divinity, Professional Qualification.*

Exented Summary

Reading the words of the Qur'ān correctly and chanting it without distorting the meaning of the words is the main goal of the Muslims in general and the members of theology in particular. Recitation of the Qur'ān and Tajwīd course has an undeniable role in achieving this goal. Because, the main purpose of this class is to provide the correct pronunciation of the letters and words of the Qur'ān. In this way, on one hand, the person will wholeheartedly feel the spiritual pleasure of reciting the Qur'ān correctly and beautifully, on the other hand, he will perform his prayer which is a pillar of religion in a healthy way. Since reading the Qur'ān (qira'at) while standing (qiyam) during the prayer is one of the obligatory parts (fard) of the prayer, having the ability to read the Qur'ān in a degree that it does not violate the prayer is one of the basic requirements for this worship to be valid. For this reason, it is quite important for graduates of theology, who are going to provide religious education both in national and international arena, to have adequate knowledge of reading and understanding the Qur'ān. Based on this importance, in this study, depending on the samples of the students of International Divinity Program (IDP) from Marmara University Faculty of Theology (MUFT), it is aimed to determine the interest, preparation, perception and expectations of IDP students for the Qur'ān Reading and Tajwīd course. To achieve this aim, a questionnaire consisting of both

quantitative and qualitative questions was prepared.

Nowadays, *Qur'ān Education* associates with an educational program which aims to gain the ability to read the Qur'ān properly in accordance with the rules of tajwīd. For this reason, mostly, Qur'ān Education which starts with practicing the letters and teaching alif-ba, continues with teaching tajwīd rules and practicing the Qur'ān reading from the text. However, when the issue is taken holistically, it will be seen that Qur'ān Education does not only consist of the correct pronunciation of the letters and words. Although it is important to pronounce the words with a correct vocalization, performing them with a beautiful voice and maqam (music), understanding and interpreting them correctly are also important as reading them accurately (tajwīd). In addition, one's having a high motivation to read and understand the Qur'ān and having a positive effort to make its moral values a part of his life should be among the primary goals of Qur'ān Education.

While some of the questions aimed to measure the readiness of students for the Qur'ān lesson, some aimed to determine if the Qur'ān lessons in the faculty meet the needs in terms of theory and practice. The other part of the questions aimed to measure the perceptions, attitudes and expectations of the students towards the content of the Qur'ān lesson and the way it is taught and to identify the students' determinations and proposals on this subject. Careful examination of these determinations and proposals made by students and taking steps in this direction will directly affect the teaching of the Qur'ān in our country and in a positive way, indirectly affect the teaching of the Qur'ān abroad. Because the quality of the Qur'ān education that international theology students will receive in our country is one of the most important factors that determines the quality of the Qur'ān service they will offer abroad. For this reason, in this study, the issues that will increase the quality of Qur'ān recitation teaching tried to be presented from the perspective of international theology students.

Students expressed themselves in writing via open-ended and close-ended answers. To reach a conclusion, the findings were analyzed with the help of both the inductive method and our observations in the lessons. The results obtained based on the answers of the IDP students were presented to all stakeholders of the International Divinity Program. Thus, it is aimed to contribute to the updating of the Qur'ān lessons given at the undergraduate level in the Theology Faculties in a way that includes the objectives of the IDP project. Beyond a doubt, such a contribution will have a positive effect on the professional qualifications of IDP students after graduation. Because Qur'ān

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müif Ölçeğinde-

education constitutes the main axis of religious services performed in various European countries, and there is a need for educators to provide qualified Qur'an education in the institutions such as mosques and masjids both in summer and winter seasons. For international theology students studying in Turkey, being extremely competent and equipped in the field of Qur'an recitation and education is very important to meet this need in a healthy way. Such competence and equipment that these students will have in terms of methodology and content will not only help our compatriots living abroad to stick to their national-spiritual roots, but also help other people who live there to get to know Islam and its holy book, the Qur'an.

In this study, it is aimed to contribute to the International Divinity Program (IDP), which has such an efficient, significant and beneficial potential, and to the Qur'an education and training, which is the most important pillar of this program. In addition, it is aimed to increase the level of sensitivity and awareness of all the stakeholders of theology education, who are students, academics and administrators, towards such an important project.

Giriş

Günümüzde ülkelerin birbirlerini kültür ve değerler üzerinden etkilemesi, askeri yönden etkilemesine oranla daha kalıcı tesirler meydana getirmektedir. Kültür ve değerler üzerinden gerçekleştirilen bu etkileşimin kalıcı izler bırakması ise öncelikle güçlü ve dönüştürücü etkilere sahip bir sosyo-kültürel altyapıyla ve nitelikli bir şekilde icra edilecek eğitim faaliyetleriyle mümkün olabilmektedir. Zira eğitim sayesinde bir milletin sadece dilinin değil, o milleti oluşturan dinî, tarihî, psikolojik, siyasî ve sosyo-kültürel zeminin de aktarımı söz konusu olmakta; bu aktarımın nesilden nesile devamı da yine eğitim yoluyla mümkün olabilmektedir. Bilgi ve değer aktarımının eğitim üzerinden en etkin bir şekilde icra edildiği alan ise ülkelerin uluslararası alana açılan kapıları niteliğindeki üniversitelerdir.¹ Üniversitelerin bu potansiyeli bünyelerinde taşımaları sebebiyle çeşitli ülkeler, uluslararası nitelikte öğrenci programlarına ağırlık vererek bu programları öğrenciler açısından daha cazip kılmalarının imkân ve yollarını

¹ Süleyman Çağrı Güzel, "Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 30/2 (2016), 346; Fatih Özkan, *Türkiye'de İlahiyat Fakültelerinde Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Memnuniyet Düzeyleri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 2.

hayata geçirmeye çalışmaktadırlar.²

Son yıllarda Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Maarif Vakfı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ve Kızılay gibi birçok kuruluşuyla uluslararası arenada daha etkin faaliyetler yürüten ülkemiz, uluslararası öğrenci hareketliliğini cezbetme noktasında da projeler geliştirmeye yönelmiş ve bu minvalde ilahiyat fakülteleri bünyesinde “Uluslararası İlahiyat Programı” (UİP) projesi ihdas edilmiştir. Yurtdışında yaşayan ve lise eğitimini tamamlamış olan Türk gençlerinin ve Türkiye kökenli olmayan adayların ülkemizde lisans düzeyinde yüksek din öğrenimi görmelerini amaçlayan UİP projesi ilk olarak 2006 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde öğrenci kabulüne başlamıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın öncülüğünde faaliyete geçen bu önemli proje, 2022 yılı itibarıyla 935 mezun vermiştir. Halen eğitim gören öğrenci sayısı ise 449 olup bu öğrenciler Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, Avusturya, Avustralya, İsviçre, ABD, Norveç ve Kanada gibi 14 farklı ülkeden ülkemize ilahiyat tahsili için gelmişlerdir. Yurtdışından gelen öğrencilerin UİP kapsamındaki eğitimleri Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2006, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2007, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2011, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2012, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde ve 29 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2012 yılında başlamıştır. Bu eğitim, adı geçen altı fakülte bünyesinde halen devam etmektedir.³

Uluslararası İlahiyat Programı hem yurtdışında yaşayan soydaşlarımızı kendi kökleriyle buluşturma açısından önem arz etmekte hem de yıllardır yurtdışında öğrenim gören gençlerin, her türlü bid'at, hurafe ve aşırılıklardan uzak sahih bir dinî eğitimi ülkemizin engin ilahiyat birikimi perspektifinde almalarına vesile olmaktadır. Aynı zamanda gençlerin, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, görev alacakları tüm ülkelerde dinî, beşerî, sosyal ve kültürel sorunlara sağlıklı çözümler üretebilmelerini kolaylaştırmakta; sayılan bu özellikler gibi daha nice potansiyelleri bünyesinde ihtiva etmesi açısından da oldukça mühim bir fonksiyon icra etmektedir. Bu fonksiyonun etkin bir şekilde icra edilebilmesinde ise

² Önder Kethüda, “Türkiye'deki Uluslararası Öğrenci Hareketliliği Üzerine Bir Araştırma”, *Yüksek Öğretim Dergisi* 5/3 (2015), 149.

³ UİP projesi, bu projenin tarihçesi, imkânları, başvuru koşulları, UİP öğrencilerinin ülkelere ve üniversitelere göre dağılımı hakkında her türlü detaylı bilgi için bk. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), *UİP Uluslararası İlahiyat Programı Tanıtım ve Başvuru Kılavuzu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2022), 3-40.

öğrencilerin lisans düzeyinde alacakları din eğitiminin sağlam paradigmlar üzerine inşa edilme zorunluluğu vardır. Bu zorunluluk ancak Kur'an merkezli bir eğitimin inşa ve icra edilmesiyle mümkün olacaktır. Zira Kur'an, cihanşümul niteliği haiz bir rehber olarak hem bölgesel hem de küresel çaptaki sorunların çözümünde din hizmeti veren ve bu hizmete muhatap olan tüm insanların temel başvuru kaynağıdır. Kur'an merkezli eğitimin parametreleri ise müntesiplerine önce sahih bir tilavet (tecvid) becerisi kazandırmak, sonra da onları Kur'an'ı anlamaya ve yaşamaya yönelik adımların atılmasına teşvik etmektir. Bu iki unsur yerine getirilirken; ayet ve surelerin ezberlenmesine, güzel bir eda ile seslendirilmesine, muhtevasına hâkim olunmasına ve usulüne uygun bir şekilde yorumlanmasına yönelik etkinlikler ihmal edilmemelidir.

İlahiyat fakültelerinde Kur'an'a dair yukarıda zikredilen parametrelerin hayat bulacağı zemin, hiç şüphesiz Kur'an Okuma ve Tecvid dersleridir. Zira genelde ilahiyat öğrencilerinin özelde ise UİP öğrencilerinin sunacakları dinî hizmetin kalitesi, onların Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okuma becerileriyle doğru orantılı olmakta; sağlıklı bir din hizmeti almak isteyen müslüman halkın da öncelikli beklentisi, ilahiyat mensuplarının Kur'an'ı sahih bir şekilde okuyabilme ve anlayabilme becerisine sahip olmalarıdır. Avrupa ülkeleri gibi çok kültürlülüğün ve cami merkezli dini hayatın yoğun ve canlı bir şekilde yaşandığı beldelerde ise Kur'an'ın doğru okunmasına ve anlaşılmasına yönelik bu tür bilgi ve becerilerin edinilmesine çok daha fazla ihtiyaç hissedilmektedir.

Dünyanın tüm uluslarına gönderilen Kur'an-ı Kerim, hangi dile ve coğrafyaya ait olursa olsun tüm uluslarla buluşturulması gereken ilahî bir mesajdır. Bu ilahî mesajın uluslararası arenada hüsn-i kabul görmesi için gereken gayreti göstermek ise hiç şüphesiz onun müntesiplerinin öncelikli görevlerindedir. Ulusların Kur'an'ın son ilahi mesaj olduğu konusunda ikna edilmesi ve onun okunup anlaşılacak hayatın tüm katmanlarında yaşanılır kılınması noktasında hazır hale getirilmesi, yine bu kitaba gönül verenlerin öncelikli görev tanımı kapsamındadır. Ancak bu görev, Kur'an'ın müntesiplerince bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmalı, Gazzâlî'nin (ö. 505/1111) ifade ettiği gibi Kur'an-ı Kerim hem lisanen hem aklen hem de kalben (her üçünün de iş birliğiyle) okunmalıdır.⁴ Böyle bütüncül bir okumaya özelde din hizmeti verecek olan kişilerin genelde ise dünyanın her bölgesindeki Kur'an'a muhatap olan insanların ihtiyacı vardır. Bu yüzden

⁴ Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî, *İhyâü 'ulûmi'd-dîn* (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 1432/2011), 2/315.

nitelikli bir Kur'an eğitimi, sadece halkı müslüman ülkelerle sınırlı bir faaliyet olarak görülmemeli, ilahi mesaja muhatap olan insanın var olduğu tüm coğrafyalara teşmil edilmelidir. Ancak bu şümüllü bakış açısının realitede başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi, evvelemirde bu kitabın müminlerinin iyi bir eğitimden geçmelerine bağlıdır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) muhtelif belde ve kabilelere Kur'an ve İslam muallimi olarak gönderdiği sahabîleri çoğunlukla Ashâb-ı Suffe'den ve onların Kur'an'ı iyi bilenleri arasından seçmesi,⁵ bu konudaki eğitimin gerekliliğinin en önemli göstergelerindedir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) devlet başkanlarına gönderdiği mektuplarda ayetler üzerinden İslam'a davet metodunu uygulaması, Ca'fer b. Ebi Tâlib'in Habeşistan'ın Hristiyan kralı Necâşî'nin huzurunda Kur'an ayetlerinden hareketle İslam dinini son derece etkileyici bir üslup ile anlatması⁶ ve tüm bu faaliyetlerin icra edildiği yabancı ülkelerde ayetlerin o ülke insanı tarafından anlaşılması noktasında dürüst ve ehil tercümanlara ihtiyaç duyulması,⁷ UİP projesinin geçmişe dair önemli referanslarından sadece birkaçı olarak görülmelidir. Zira farklı dil ve kültürden insanların yaşadığı coğrafyalarda doğru bir din anlatımı için evvelemirde anlatanın donanımlı, aktaranın (tercümanın) ise dürüst ve uzman olması elzemdir.⁸ Aksi halde Kur'an'ı Hristiyan kamuoyunda itibarsız hale getirmek için müstesriklerin yaptıkları çarpıtılmış çeviriler ve yanıltıcı anlatılar gibi manipülatif bilgilendirmelerin ardı arkası kesilmeyecektir.⁹ UİP projesinin arzu edilen seviyeye ulaşmasıyla birlikte, dini anlatma ile aktarma (tercüme) işi aynı uzman kişide cem olacağından, yukarıdakine benzer olası manipülasyonlar asgariye indirilmiş olacaktır. Özetle, ülkemizin uluslararası arenaya açılan pencerelerinden birisi olmaya namzet olan UİP projesi, aynı zamanda asırlar boyunca dünyaya adalet götüren ilim, irfan ve ahlak mümessili bir medeniyet anlayışının hem soydaşlarıyla hem de soydaşlarının yaşadığı ülkelerdeki insanlarla

⁵ Mustafa Bakır, "Suffe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/470; Ahmet Önkal, "Bî'rîmaüne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/195.

⁶ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik İbn Hişam, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Kahire: Dârü'l-Fikr, ts.), 1/360; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/362; Hidayet Aydar, "Kur'an (Tercümesi)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/404-405.

⁷ Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mektuplarının tercümesi konusunda ayrıca bk. Hidayet Aydar, *Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Meselesi* (İstanbul, 1996), 281-283.

⁸ Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Zeyd bin Sâbit'ten Yahudilerle yaptığı görüşme ve yazışmalarda kendisine yardımcı olması için İbrance öğrenmesini istemesi, bu bağlamda zikredilebilecek en önemli örneklerdendir. Bk. Bünyamin Erul, "Zeyd b. Sâbit", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/321.

⁹ Bu konuda detaylı bilgi için bk. Hidayet Aydar, "Kur'an (Tercümesi)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2002) 26/407-409.

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müif Ölçeğinde-

buluşturma potansiyelini bünyesinde barındırmaktadır. Bu potansiyelin kuvveden fiile başarılı bir şekilde dönüştürülmesinde ise proje öğrencilerinin alacağı nitelikli Kur'an eğitiminin yadsınamaz bir payı olacaktır.

1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, farklı ülkelerden Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne lisans eğitimi için gelen uluslararası ilahiyat (UİP) öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid dersine yönelik ilgilerini, hazır bulunuşluk düzeylerini, algı, tutum ve beklentilerini ölçmek, bu ölçümün sonuçlarını eğitimin paydaşlarıyla paylaşmak ve bu sayede genelde ilahiyatın özelde ise uluslararası ilahiyatın Kur'an eğitimine yönelik projektör tutarak Kur'an dersinin müfredat ve yöntem açısından daha etkin/faydalı kılınmasına dair katkılar sunabilmektir.

2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma; "yumuşak güç" kavramının önem kazandığı günümüzde,¹⁰ gündün güne önemi artmakta olan, ülkelere maddi, manevi, beşerî, kültürel açılardan ciddi geri dönüşler sağlayarak bugünün gönüllü kültür elçileri mesabesinde değerlendirilen uluslararası öğrenci projelerinin önemli bir halkasını teşkil eden Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) hakkında farkındalığı artırması hasebiyle önem arz etmektedir. Zira literatür taraması yapıldığında bu önemli proje hakkında yapılan çalışmaların son derece sınırlı olduğu,¹¹ mevcut çalışmalar içerisinde ise UİP öğrencilerinin Temel İslam Bilimleri eğitimlerinin ve mesleki yeterliliklerinin en önemli parametrelerinden biri olan Kur'an eğitimlerine yönelik çalışmanın mevcut olmadığı tespit edilmiştir. Bu tespit neticesinde, UİP öğrencilerinin

¹⁰ Bu konuda detaylar için bk. Zülfikar Bayraktar, "Türkiye'nin Balkanlardaki Yumuşak Gücü Türk Kültürü", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* 35 (2012), 184; Tuba Çavuş, "Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2/2 (2012), 23-37; Güzel, "Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği", 344-346; Özkan, *Türkiye'de İlahiyat Fakültelerinde Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Memnuniyet Düzeyleri*, 1-2.

¹¹ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) hakkında yapılan sınırlı sayıdaki çalışmayı şu şekilde ifade etmemiz mümkündür: İsmail Erşahin, "Bir Diyanet Projesi Olarak Uluslararası İlahiyat Programı", *Diyanet İlmî Dergi* 51/2 (2015), 125-146; Nurettin Gemici, "Uluslararası İlahiyat Projesi ve Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği (DİTİB)'nin Almanya'daki Din Hizmetlerine Katkısı", *Değerler Eğitimi Dergisi* 12/30 (Aralık 2015), 181-211; Fatih Özkan, *Türkiye'de İlahiyat Fakültelerinde Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Memnuniyet Düzeyleri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019); Hayriye Gencel, *Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Görüşlerine Göre Uluslararası İlahiyat Programının Sorunları* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

Türkiye'deki Kur'an eğitim ve öğretim süreçlerini Marmara İlahiyat ölçeğinde değerlendirecek bir çalışmanın yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışma vesilesiyle elde edilecek bulguların, bir taraftan Kur'an-ı Kerim derslerinin geliştirilmesine, diğer taraftan mezuniyet sonrası yurtdışında görev alacak olan UİP öğrencilerinin meslekî ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir eğitimin yapıtaşlarının teşekkülüne katkı sunacak özellikte olmasına dikkat edilmiştir. Böyle bir katkının UİP öğrencilerine, bu öğrencilere ders veren/verecek olan eğitimcilere ve bu projenin tüm paydaşlarına daha nitelikli bir Kur'an eğitimi için önemli doneler sunacağı düşünülmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bir araştırmada mevcut durumu değiştirmeden ortaya koymaya ve olduğu gibi betimlemeye tasvir/tarama metodu (survey) adı verilmektedir ki, bu tür survey araştırma modelinde amaç sadece durumun tasvirinden ibaret değildir. Bilakis bu yöntem, aynı zamanda elde edilen verilerin analiz edilerek değerlendirilmesine ve birtakım genellemelere varılmasına da imkân sağlamaktadır. Anket, mülakat ve gözlem gibi teknikler aracılığıyla gerçekleştirilen survey metodu "örneklem surveyi" olarak da adlandırılmakta ve bu sayede belirli özelliklere sahip olan bir anakütle (evren/popülasyon), anakütleyi temsil yeteneğine sahip örneklem üzerinden tasvir edilmektedir. Bu tasvir (tarama) neticesinde anakütle (evren) hakkında birtakım sonuçlar (vardamalar) elde edilmektedir ki, zaten bu yöntemin varmak istediği asıl amaç da örneklemin değil, evrenin/anakütlenin tanınmasını sağlamaktır.¹²

Bu çalışmada anakütleyi temsilen olabildiğince geniş bir örneklem sayısına ulaşmaya vesile olan nicel araştırma tekniklerinden anket (survey) tekniği uygulanmış; nicel araştırma yönteminin bazı sınırlılıkları göz önünde bulundurularak da grup görüşmeleri ve gözlem gibi nitel araştırma verilerinin imkânlarından da yararlanılmıştır. Tüm bu verilerin eşliğinde on dokuz adet seçmeli/kapalı uçlu, üç adet de doldurmalı/açık uçlu olmak üzere toplam yirmi iki soru hazırlanmış; böylece araştırmanın veri toplama aracı

¹² Kemal Yoğurtçugil, *Örnekleme -Yöntemler ve Uygulama* (İstanbul: İktisat Fakültesi Yayınları, 1976), 81-82; Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma Teknikleri* (Ankara: Tekışık Matbaası ve Rehber Yayınevi, 1983), 132; Zeki Aslantürk, *Araştırma Metod ve Teknikleri* (İstanbul: İfay Yayınları, 1999), 101-103; Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem Teknik ve İlkeler* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2015), 164; Mehmet Akalın, *Örnek Açıklamalarıyla Sosyal Bilimlerde Tekniği Anket* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), 72; Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017), 77, 147-148

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müüf Ölçeğinde-

olarak nicel (seçmeli) ve nitel (açık uçlu) sorulardan oluşan bir anket formu kullanılmıştır.

4. Araştırmanın Soruları ve Bulguları

Bu başlık altında, araştırma evreninden yirmi bir (21) kız öğrenci yirmi bir (21) de erkek öğrenci olmak üzere toplamda kırk iki (42) kişi olarak katılım sağlayan örneklem grubuna sırasıyla yöneltilen sorular ve bu sorulara katılımcı UİP öğrencilerinin verdikleri cevaplar zikredilecek; verilen cevaplar ise içerik analizine ve değerlendirmeye tabi tutularak elde edilen bulgular dile getirilecektir.

Soru-1: Cinsiyetiniz?

Soru-2: Uluslararası İlahiyat Programına hangi ülkeden iştirak ediyorsunuz?

Yukarıdaki iki soruya verilen cevapları incelediğimizde örneklem grubunda yirmi (20) öğrenci Fransa'dan, on üç (13) öğrenci Almanya'dan, üç (3) öğrenci İtalya'dan, üç (3) öğrenci Hollanda'dan, bir (1) öğrenci İsviçre'den, bir (1) öğrenci Avusturya'dan, bir (1) öğrenci de Avusturalya'dan olmak üzere toplamda 21 kız, 21 erkek olmak üzere 42 UİP öğrencisi sorularımıza yanıt vermiştir. Katılımcıların çoğunu teşkil eden yirmi kişilik Fransa grubundan on ikisi kız öğrencilerden, sekiz öğrenci ise erkeklerden müteşekkil olup on üç kişilik Almanya grubunun beş tanesi kız öğrenci, 8 tanesi ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. İtalya'dan katılım sağlayan üç öğrenciden iki tanesi kız, bir tanesi erkek öğrenciyken; Hollanda'dan katılım sağlayan üç öğrenciden ise bir tanesi kız, diğer ikisi ise erkek öğrencidir. İsviçre'den katılım sağlayan bir kişi kız öğrencilerden, Avusturya ve Avusturalya'dan katılım sağlayan birer kişi ise erkek öğrencilerdendir.

Soru-3: Uluslararası İlahiyat Programına katılmanızda sizi en çok etkileyen faktör nedir?

Bu soruya araştırmaya katılan öğrencilerden dört (4) tanesi (K-1, K-8, K-24, K-35) "Anne-Baba" cevabını verirken altı (6) öğrenci (K-6, K-14, K-17, K-19, K-33, K-34) ise "Hocalarım" cevabını vermiştir. Bir (1) öğrenci (K-2) "Arkadaşlarım" cevabını verirken öğrencilerin otuz bir (31) tanesi ise "Kendi istek ve ideallerim" cevabını tercih etmiştir.

Bu cevaplar, öğrencilerin büyük çoğunluğunun Uluslararası İlahiyat Programına kendi istek ve idealleri doğrultusunda iştirak ettiklerini; Türkiye'de okuma isteklerinin bilinçli bir tercihin sonucu olduğunu göstermektedir. UİP için böyle bir sonucun tezahür etmesi, genelde din eğitiminin özelde ise Kur'an eğitiminin hem günümüzdeki hem de gelecekteki kalitesinin yükseltilmesi açısından son derece önemlidir.

Soru-4: Uluslararası İlahiyat Programına iştirak etmeden önce Kur'an eğitimi aldınız mı?

Soru-5: Uluslararası İlahiyat Programından önce Kur'an eğitimi aldıysanız nereden aldınız?

Yukarıdaki soru-4'e verilen cevaplar incelendiğinde katılımcılardan iki (2) tanesinin (K-7 ve K-24) "hayır" cevabını, yedi (7) tanesinin (K-1, K-3, K-5, K-22, K-32, K-34, K-39) "kısmen evet" cevabını, geri kalan otuz üç (33) öğrencinin ise "evet" cevabını verdiği görülmüştür.

Beşinci soruya verilen cevaplar incelendiğinde ise dört (4) kişi (K-6, K-18, K-20, K-24) ilahiyat fakültesine gelmeden önce Kur'an eğitimini "ailede" aldığını, iki (2) kişi (K-15, K-28) "Kur'an Kursu'nda", otuz beş (35) kişi ise "camide" aldığını belirtmiş; dördüncü soruya "hayır" cevabı veren iki (2) kişi (K-7, K-24) ise bu soruya cevapsız bırakmıştır.

Katılımcıların yukarıdaki iki soruya (soru-4 ve soru-5) verdikleri cevapları değerlendirdiğimizde kahir ekseriyetinin fakülteye gelmeden önce Kur'an eğitimi aldığı; bunların büyük çoğunluğunun da mezkûr eğitimi buldukları ülkelerin camilerinde aldıkları görülmektedir. Bu durum hem Avrupa'daki dinî/Kur'anî eğitimin cami merkezli olduğunu hem de öğrencilerin uluslararası ilahiyat programına Kur'an tedrisatı bağlamında hazır bulunuşluk haliyle geldiklerini göstermesi açısından dikkate değerdir.

Soru-6: Hafız mısınız?

Katılımcıların verdikleri cevapları incelediğimizde dört (4) öğrencinin (K-23, K-29, K-38, K-41) "hafızım" seçeneğini, dört (4) öğrencinin (K-7, K-15, K-16, K-40) "kısmen hafızım" seçeneğini işaretlediği, diğer 34 öğrencinin ise "hafız değilim" seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Hafız olan dört öğrencinin tamamının erkek öğrencilerden olduğu ve iki tanesinin Almanya (K-23, K-29), bir tanesinin Hollanda (K-38), diğerinin ise (K-41) Avusturya'dan uluslararası ilahiyat programına iştirak ettiği müşahede edilmiştir. Kısmî hafız olan dört öğrencinin ise bir tanesinin erkek (K-40/Avusturya), diğer üçünün kız öğrencilerden (K-7/Fransa, K-15/Almanya, K-16/Almanya) olduğu tespit edilmiştir.

Soru-7: Uluslararası İlahiyat Programına başlamadan önce yüzüne Kur'an okuma becerinizi nasıl tanımlarsınız?

Bu soruya sekiz (8) katılımcı "zayıf", on altı (16) katılımcı "orta", on sekiz (18) katılımcı ise "iyi" cevabını vermiştir.

Soru-8: Uluslararası İlahiyat Programına başlamadan önce tecvid bilgi düzeyinizi (teorik olarak) nasıl tanımlarsınız?

Bu soruda on dört (14) katılımcı "zayıf", on sekiz (18) katılımcı "orta", on (10) katılımcı "iyi" cevabını tercih etmiştir.

Soru-9: Uluslararası İlahiyat Programına başlamadan önce tecvid uygulama becerinizi (pratik olarak) nasıl tanımlarsınız?

Bu soruya dokuz (9) katılımcı "zayıf", on dört (14) katılımcı "orta", on dokuz (19) katılımcı "iyi" cevabını vermiştir.

Kur'an eğitimlerini Avrupa'nın muhtelif camilerinde alan UİP öğrencilerinin yukarıdaki üç soruya (soru-7, soru-8, soru-9) verdikleri cevapları değerlendirdiğimizde, onların ilahiyat fakültesine gelmeden önceki pratik/uygulama becerilerinin teorik/bilgi düzeylerine oranla daha iyi oldukları sonucuna ulaşmaktayız. Nitekim fakülte öncesi yüzüne okuma (pratik) becerilerini ölçen soru-7'ye verilen cevapları incelediğimizde yüzüne okuma becerisi açısından büyük çoğunluğunun "orta" ve "iyi" düzeyde bir seviye ile ilahiyat fakültesine geldikleri görülmektedir. Zira kendisinin soru-7'de yüzüne Kur'an okuma becerisini "zayıf" olarak nitelendiren öğrenci sayısı sekiz (8) kişiyle örneklem grubunun %19'una tekabül ederken, "iyi" olarak nitelendirenlerin oranı %42, "orta" olarak tarif edenlerin oranı ise %38'dir. Dolayısıyla bu soruya "orta" ve "iyi" cevabı verenlerin toplam oranı %81 civarındadır (34 kişi).

Katılımcıların pratik (uygulama) becerilerini ölçen bir diğer soruya (soru-9) verdikleri cevaplar da benzer sonuçlara delalet etmektedir. Nitekim bu soruda tecvid uygulama becerisini "iyi" olarak tanımlayanların oranı %45 (19 kişi), "orta" cevabını verenlerin oranı %33 (14 kişi), "zayıf" olarak nitelendirenlerin oranı ise %21 civarındadır (9 kişi). Binaenaleyh, bu soruya "iyi" ve "orta" cevabını verenlerin toplam oranı %78 civarındadır (33 kişi).

Katılımcıların teorik/tecvid bilgi düzeylerini ölçen soru-8 bağlamında verdikleri cevapları incelediğimizde ise iyi cevabını verenlerin oranının, soru-7 ve soru-9'a nispetle bariz bir şekilde düştüğü görülmektedir. Şöyle ki, mezkûr iki soruda "iyi" cevabını verenlerin oranı %40'ın üzerindeyken teorik/tecvid bilgi düzeylerinin ölçüldüğü bu soruda "iyi" cevabı verenlerin oranı ise %23 (10 kişi) civarında kalmıştır. Mamafih, bu soruda "zayıf" cevabını verenlerin oranı, diğer iki soruya (soru-7 ve soru-9) nispeten artmış ve %33 oranında (14 kişi) olmuştur. Bu durum, yukarıda da ifade edildiği gibi örneklem grubunun -fakülteye gelmeden önceki- teorik tecvid bilgi düzeylerinin yüzüne okuma becerisine oranla daha düşük seviyelerde olduğuna; Avrupa'da camilerde verilen Kur'an eğitiminin de akademik/teorik olmaktan ziyade pratik/şifahi yönü ağırlıklı bir eğitim olduğuna delalet etmektedir.¹³

Soru-10: Ezber kabiliyetinizi nasıl tanımlarsınız?

¹³ Marmara İlahiyat Fakültesi'nde teorik tecvid eğitimi Kur'an Okuma ve Tecvid (I) dersi bağlamında verilmekte, mezkûr dersin vize ve final sınavları ise yazılı olarak yapılmaktadır.

Katılımcılardan beş (5) tanesi (K-2, K-6, K-8, K-24, K-36) ezber kabiliyetini “zayıf” olarak nitelendirirken on beş (15) tanesi “orta”, yirmi iki (22) tanesi ise “iyi” olarak nitelendirmiştir. Bu sonuçlara göre ezber kabiliyeti zayıf olanlar örneklem grubunun %11’ini, orta olanlar %35’ini, -çoğunluğu teşkil eden- iyi olanlar ise %52’sini oluşturmaktadır. Bu cevapları değerlendirdiğimizde UİP öğrencilerinin çoğunluğunun ezber kabiliyeti bakımından yeterli ve başarılı bir durumda olduğu görülmekte; Kur’an derslerindeki gözlem ve tecrübelerimiz de bu sonucu teyit etmektedir. Zira fakültedeki Kur’an Okuma ve Tecvid derslerimizde UİP öğrencilerinin ezber performanslarının büyük oranda başarılı olduğunu müşahede etmekteyiz. UİP öğrencilerinin ezber konusundaki yatkınlığına delalet eden bu sonuçlar, fakülte bünyesinde mezkûr öğrencilerimize yönelik -ders harici- kısmî ya da tam hafızlık projesinin oluşturulmasının ve sadece bu projeye ilgilenecek bir hocanın istihdam edilmesinin, öğrencilerimizin ezber yeteneklerinin kuvveden fiile aktarılması açısından faydalı olacağını göstermektedir.

Soru-11: İlahiyat fakültesinde Kur’an derslerinde öğrendiğiniz teorik tecvid eğitimi yeterli buluyor musunuz?

UİP öğrencilerinin ilahiyat fakültesine gelmeden önceki teorik tecvid bilgi düzeylerinin ölçüldüğü soru-8’deki cevaplar hatırlandığında, kendisini fakülteye gelmeden önce teorik tecvid düzeyi itibarıyla “iyi” olarak tanımlayan öğrenci sayısı örneklem grubunun sadece %23’ünü (10 kişi) oluşturuyordu. Bu sebeple UİP öğrencilerinin fakülte teorik tecvid eğitimi aldıktan sonraki durumları ve bu eğitime yönelik bakış açıları son derece önem arz etmektedir. Zira bu soruya verilen cevaplar aynı zamanda fakülte Kur’an derslerinde verilen teorik tecvid eğitiminin kalitesinin de ölçümü niteliğindedir. Bu girizgahtan sonra katılımcıların soru-11 bağlamında verdikleri cevapları incelediğimizde üç (3) tanesinin “hayır”, yirmi üç (23) tanesinin “evet”, on iki (12) tanesinin “kısmen evet” cevabını işaretlediği; dört (4) kişinin ise “kararsızım” cevabını tercih ettiği görülmektedir. Bu cevaplar, UİP öğrencilerinin çoğunluğunun teorik tecvid eğitiminden memnun olduğuna; fakülteye gelmeden önceki durumlarıyla geldikten sonraki durumları arasında bariz farkların bulunduğu delalet etmektedir. Nitekim soru-11’e “evet” cevabını verenlerin oranıyla (%54), “kısmen evet” cevabını verenlerin oranını (%28) topladığımızda ortaya %82 gibi bir rakam çıkmakta; “hayır” cevabını verenlerin oranının ise sadece %7 olarak kaldığı görülmektedir.

Soru-12: İlahiyat fakültesinde Kur’an derslerindeki tashih-i hurûf (ta’lîm) eğitimi yeterli buluyor musunuz?

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müif Ölçeğinde-

Kur'an tilavetinin geçmişten bugüne orijinal haliyle muhafaza edilmesinde şifâhî naklin (ta'lîm usulünün) önemi büyüktür.¹⁴ Hz. Ömer ve Zeyd b. Sâbit gibi ashabın önde gelenlerinden nakledilen "Kıraat tabi olunması gereken bir sünnettir (yoldur). Sonra gelen önce gelenden alır. Öyleyse size öğretildiği gibi okuyun!"¹⁵ sözü bu duruma delalet etmektedir. Ta'lîm usulünün bu öneminden hareketle soru-12'de UİP öğrencilerinin fakültede aldıkları tashih-i hurûf uygulamalarının yeterliliğine yönelik algı ve beklentilerinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde katılımcılardan on beş (15) kişinin "hayır", on iki (12) kişinin "evet", dokuz (9) kişinin "kısmen evet", beş (5) kişinin ise "kararsızım" cevabını tercih ettiği görülmüştür.¹⁶

Soru-13: İlahiyat Fakültesinde Kur'an derslerindeki yüzüne okuma müfredatını/uygulamasını yeterli buluyor musunuz?

Katılımcılardan on beş (15) kişi "hayır", on bir (11) kişi "evet", dokuz (9) kişi "kısmen evet", altı (6) kişi "kararsızım" cevaplarını tercih etmiş; bir (1) kişi ise soruyu cevapsız bırakmıştır.

Fakülteadaki Kur'an dersinin uygulama boyutunu ölçen bu iki sorudan önceki soruda (soru-11'de) fakülteadaki Kur'an eğitiminin teorik yönüne dair algı ve beklentilerin ölçülmesi hedeflenmişti. Mamafih soru-11'e verilen cevaplarda, UİP öğrencileri teorik tecvit eğitiminin genel itibarıyla kendileri için yeterli olduğunu ifade etmişlerdi. Yukarıdaki iki soruda (soru-12 ve soru-13'de) ise fakülteadaki Kur'an eğitiminin pratik/uygulamaya dair yeterliliği sorgulanmış ve bu konuda UİP öğrencilerinin algı ve beklentilerinin ipuçlarının neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu minvalde ilgili cevapların analizi yapıldığında katılımcıların Kur'an derslerinin uygulama boyutundan, teorik boyutu kadar memnun olmadıkları görülmüştür. Zira tashih-i hurûf (ta'lîm) eğitiminin yeterliliğini ölçen soru-12'ye verilen cevaplarda "hayır" seçeneğini işaretleyenler on beş (15) kişiyle çoğunluğu teşkil ederken, "evet" diyenlerin sayısı ise on (10) kişidir. Yüzüne okuma uygulamalarının yeterliliğini ölçen soru-13'ün cevaplarında da benzer oranlar görülmektedir. Şöyle ki, yüzüne okuma uygulamalarının yeterliliğini ölçen mezkûr soruya "hayır" cevabını veren katılımcıların on beş (15) kişiyle çoğunluğu oluşturduğu görülürken, yüzüne okuma uygulamalarını yeterli bularak "evet" seçeneğini işaretleyenlerin sayısının ise on bir (11) olduğu

¹⁴ Abdurrahman Çetin, "Tecvid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/253.

¹⁵ Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. El-Abbâs b. Mücahid, *Kitâbü's-Seb'a*, nşr. Şevkî Dayf, (Kahire, 1988), 49-52.

¹⁶ Bu cevapların değerlendirilmesi yüzüne okuma uygulamalarının yeterliliğine yönelik algıyı ölçen bir sonraki (soru-13) ile birlikte yapılacaktır.

tespit edilmiştir. Her iki soruda dokuz (9) kişi “kısmen evet” cevabını tercih ederken, altı (6) kişi ise “kararsızım” seçeneğini işaretlemiştir. Bir (1) kişi ise soru-13’ü yanıtızsı bırakmıştır. Bu sonuçlar, fakülteadaki Kur’an derslerinde uygulamaya yönelik yapılan öğretimin UİP öğrencileri nazarında yeterli görülmediğini, bu açıdan bireysel okumalara daha çok ağırlık verilmesi gerektiğini göstermesi açısından önemlidir. Nitekim soru-12’ye “kısmen evet” cevabını veren katılımcılardan birisinin (K-16), sorunun yanına ilave not olarak “*Benim seçtiğim hocada evet, ama birçok hocada gerekli önem verilmediği düşüncesindeyim*” ifadesini yazması câlib-i dikkattir. Dolayısıyla UİP öğrencileri yurt dışında görev aldıkları/alacakları Kur’an eğitimi ve öğretimi faaliyetlerinde meslekî yeterlilik noktasında uygulamalı/pratik öğretime çok daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar.¹⁷

Soru-14: İlahiyat Fakültesinde Kur’an derslerindeki ezber müfredatını yeterli buluyor musunuz?

On yedi (17) “evet”, on iki (12) “kısmen evet”, beş (5) “hayır”, yedi (7) “kararsızım”, bir (1) cevapsız.

Ezber müfredatına yönelik verilen cevapları incelediğimizde Marmara UİP öğrencilerinin mevcut ezber müfredatından memnun oldukları sonucu çıkarılabilir. Nitekim %42’si “evet” (17 kişi), %28’si (12 kişi) “kısmen” evet” cevabını işaretlerken örneklem grubundan ezber müfredatını yeterli görmeyenlerin oranının ise beş (5) kişiyle %11 olduğu görülmüştür. Bu konuda kararsız olanların oranı %16’ iken bir kişi ise soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu sonuçlar, çoğunluğun ezber müfredatını yeterli gördüğüne delalet etmekte; aynı zamanda yukarıda da ifade edildiği gibi ilave ezber yapmak isteyenlere ders harici imkânlar oluşturmanın ve fakülte hocalarının da bu konuda daha çok inisiyatif almalarının faydalı olacağını göstermektedir.

Soru-15: Kur’an Okuma ve Tecvid derslerinde sadece okuma ağırlıklı bir eğitim mi olmalı, yoksa anlama yönelik (meal ve tefsire dair) bilgilendirmeler de yapılmalı mı?

Kur’an-ı Kerim dersinde meal ve tefsir öğretimine yer verilip verilmeyeceği verilecekse ne oranda verilmesi gerektiği gerek eğitimciler

¹⁷ Ancak uygulama ağırlıklı bir eğitime daha fazla zaman ve imkân ayırabilmek, fakülteadaki Kur’an derslerinin ders saatinin artırılması, hoca başına düşen öğrenci sayısının ise azaltılmasıyla mümkün olacaktır. Fakülte bazında bunun sağlanamadığı durumlarda ise UİP öğrencilerine yönelik uygulama ağırlıklı takviye Kur’an derslerinin fakülte bünyesinde yapılmasında/artırılmasında fayda hasil olacaktır. Bu noktada fakülteadaki Kur’an hocalarının D.İ.B. koordinatörlükleriyle iş birliği yapmalarında ve takviye dersler için fedakarlıkta bulunmalarında UİP projesinin hedeflenen başarıyı elde etmesi açısından son derece önemlidir.

gerekse öğrenciler nezdinde tartışılan konulardandır.¹⁸ Bu bakımdan soru-15'de UİP öğrencilerinin Kur'an dersinden beklentilerini ölçme bağlamında derslerde meal ve tefsire dair bilgilendirmelerin yapılmasına dönük görüşleri sorgulanmış; katılımcıların verdikleri cevaplar şu şekilde dağılım göstermiştir: Yirmi sekiz (28) kişi "evet", on üç (13) kişi "kısmen evet", bir (1) kişi ise "kararsızım" cevabını işaretlemiş; "hayır" cevabını tercih eden katılımcı ise olmamıştır. "Kısmen evet" cevabını işaretleyen katılımcılardan bir tanesi ise (K-16), meal ve tefsir eğitiminin Kur'an eğitiminin önüne geçmemesi gerektiği notunu düşmüştür.

Örneklem grubunun bu tercihlerinden UİP öğrencilerinin tamamına yakınının Kur'an Okuma ve Tecvid derslerinde -kısmen de olsa- meal ve tefsire dair açıklamalara yer verilmesini gerekli gördüğü anlaşılmaktadır. Mezuniyet sonrası Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde; farklı dini ve kültürel atmosferin içerisinde hizmet edecek olan UİP öğrencilerinin bu beklentilerinin, hizmet edecekleri coğrafyanın ve sosyo-kültürel ortamın şartlarıyla mütenezip bir beklenti olduğunun altı çizilmelidir. Nitekim "evet" cevabı veren katılımcıların mezkûr cevaplarının yanına yazdıkları bazı gerekçeler bu beklentinin ipuçlarını yansıtmaktadır. Bunlardan bir kısmını zikretmekte yarar görüyoruz:

(K-4): "Çünkü ileride talebelerimize okuduğumuzda nasihat edebilmeli veya soru sorulduğunda anlamını verebilmeliyiz."

(K-17): "Bir ilahiyatçı ya da bir müslüman olarak okuduğumuzda acaba Allah bize ne diyor diye düşünmeliyiz. Bir de bu bizim mesleğimizin bir parçası. En çok bizim ihtiyacımız var."

(K-18): "Çünkü daha eğitici ve verimli oluyor."

(K-19): "Bu şekilde okuduğunu anlamak daha çok teşvik edici ve bilgilendirici oluyor."

(K-20): "İleride biz bu bilgilerle sohbetler vs. vereceğiz. İlk kaynağımız Kur'an'dır. Bundan dolayı Kur'an'ı anlamamız gerekiyor."

¹⁸ Bu konudaki tartışmalar ve araştırmalar hakkında detaylı bilgi için bk. Ali Akpınar, "Tefsir ve Kur'an Derslerinin Öğrencilerde 'Kur'an Kültürü' Oluşturacak Şekilde Verilmesi", *Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Problemleri (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)*, (Van, 2007), 171-172; Yusuf Alemdar, "İlahiyat Fakültelerinde Kur'an Dersleri İle İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/1 (2008), 194-195; Fatma Asiye Şenat, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Anlayarak Kur'an Okuma Durumları Üzerine Bir Çalışma", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52 (2011), 143-164; Yavuz Fırat, "Kur'an-ı Kerim'i Okuma, Ezberleme ve Anlamını Öğrenme Üzerine", *Bilimname: Düşünce Platformu* 22 (2012), 7; Abdullah Benli, "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Kur'an Okuma ve Tecvid Dersleri İçin Bir Program Önerisi", *Bilimname: Düşünce Platformu* 28 (2015), 137; Ahmet Gökdemir, "İlahiyat Fakültelerindeki Kur'an Okuma ve Tecvid Dersleri İçin Bazı Teklifler", *Türkiye'de Kur'an ve Kraat Eğitimi*, ed. Ahmet Gökdemir, (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2021), 13.

(K-22): “Kur’an’ı sadece okumak değil anlayıp amel edebilmemiz de önemli.”

(K-30): “Okuduğumuzu bilmeden düzgün aktaramayız.”

Soru-16: Kur’an Okuma ve Tecvid derslerinde ses ve makam eğitimi olmalı mı?

Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Kur’an-ı Kerim’i güzel sesle okuyanları takdir etmesi,¹⁹ “Kur’an’ı sesinizle süsleyin!”²⁰ nebevî beyanı ve “Yüce Allah, elçisine Kur’an’ı teganni ile okumasına (terennüm) müsaade ettiği kadar hiçbir şeye müsaade etmemiştir.”²¹ şeklindeki hadisleri usulüne uygun bir şekilde icra edilen makamlı okumanın cevazına delalet etmektedir.²² Bununla beraber ses ve makam becerisi, fitrî ve kişisel kabiliyeti gerektiren bir hususiyet olduğundan zorunlu Kur’an derslerinde yer verilip verilmeyeceği veya ne oranda yer alması gerektiği, cevaplanması gereken önemli sorulardandır. Bu tür soruların sağlıklı bir şekilde cevaplanmasında, eğitimin en önemli sacayaklarından birini oluşturan öğrencilerin görüşlerinin tespit edilmesi elzemdır. Bu lüzumiyet sebebiyle anketimizde araştırmamızın mihverini oluşturan UİP öğrencilerine Kur’an Okuma ve Tecvid derslerinde ses ve makam eğitiminin olup olmamasına dair görüşleri sorulmuş; verilen cevapların dağılımı ise şu şekilde olmuştur: Katılımcıların %73’ü (31 kişi) “evet”, %19’u (8 kişi) ise “kısmen evet” cevabını vermiştir. “Hayır” cevabını veren katılımcı ise iki (2) kişiyle %4 oranında kalmış, bir (1) kişi de “kararsızım” seçeneğini işaretlemiştir. Bu cevaplar, bir önceki cevaplarda da (soru-15) görüldüğü gibi UİP öğrencilerinin mezuniyet sonrası Avrupa camilerinde hizmet etmelerini kolaylaştıracak pratik yönü ağır basan bir eğitimi öncelediklerinin önemli göstergelerindedir. Nitekim katılımcılardan K-24’ün, verdiği “evet” cevabına gerekçe olarak “Ses eğitimim olmadığı için ülkemde çok fazla Kur’an veya aşr-ı şerif okuyamıyorum” notunu düşmesi bu tespitimizin teyidi niteliğindedir. Bu minvalde fakültelerde kıraat bölümleriyle dinî musiki bölümlerinin iş birliği yapması, UİP öğrencilerinin meslekî yeterliliklerinin geliştirilmesi ve mezuniyet sonrası meslekî hazırlık noktasında daha donanımlı ve özgüvenli bir şekilde ülkelerine dönebilmeleri açısından mühimdir.

¹⁹ Buhârî, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 31; İbn Mâce, “İkâmetü’s-sâlât”, 176.

²⁰ Ebû Dâvûd, “Vitr”, 20; İbn Mâce, “İkâmetü’s-sâlât”, 176.

²¹ Buhârî, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 19; Müslim, Salâtü’l-müsâfirîn”, 232-233.

²² Detaylar için bk. Ebü’l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Yûsuf İbnü’l-Cezerî, *et-Tenhid fi ‘ilmi’t-tecvîd*, nşr. Gânim Kaddûrî Hamed (Beyrut, 1407/1986), 55-57; Abdurrahman Çetin, “Tilavet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/156.

Soru-17: Bir UİP öğrencisi olarak İlahiyat Fakültesindeki Kur'an Okuma ve Tecvid derslerinin UİP dışındaki (Türkiye'de eğitim görmüş) öğrencilerle birlikte yapılması hakkındaki görüşünüz nedir?

Marmara İlahiyat Fakültesi bünyesinde eğitim görmekle birlikte İngilizce İlahiyat ve Arapça İlahiyat öğrencileri normal ilahiyat öğrencilerinden farklı sınıflarda müstakil bir ders programı eşliğinde eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedirler. Soru-17'de benzer bir talep ve ihtiyacın UİP öğrencilerinde olup olmadığının ölçülmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda ilgili soruya örneklem grubundan on yedi (17) katılımcı "birlikte olmalı" cevabını verirken, on beş (15) katılımcı her iki türlü olmasının da kendisi için uygun olduğunu ifade etmiş ve "her ikisi de benim için uygundur" seçeneğini işaretlemiştir. Yedi (7) katılımcının "ayrı olmalı" seçeneğini tercih ettiği soruya üç (3) katılımcı ise "kararsızım" cevabını vermiştir. Bu cevapları analiz ettiğimizde UİP öğrencilerinden, kendi programlarının ülkemizde eğitim görmüş öğrencilerden ayrı olması gerektiğini kesin dille ifade edenlerin oranı örneklem grubunun %16'sını teşkil ederken, birlikte olması gerektiğini söyleyenlerin oranı ise %40 oranında olmuştur. Her iki seçeneğin de kendisi için fark etmediğini söyleyenlerin %35 oranında olduğunu da düşündüğümüzde Marmara UİP öğrencilerinin geneli nazarında Kur'an Okuma ve Tecvid derslerinin Türkiye'de eğitim görmüş öğrencilerle birlikte işlenmesinde bir sakınca teşkil etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Derslerin ayrı olmasını savunan yedi (7) katılımcı, gerekçe olarak şu hususları ifade etmişlerdir:

(K-10): "UİP ve UİP dışındaki öğrenciler arasında büyük fark var ve bu, eğitim veren hoca açısından da etki gösteriyor."

(K-12): "Seviyeler farklı; İmam Hatip çıkışlılar ile UİP'liler arasında fark var."

(K-18): "UİP dışı olan öğrencilerle UİP'li öğrenciler birbirlerinden farklı ortamlarda yetişmişlerdir."

(K-24): "Çünkü ayrı problemleri tartışıyoruz."

(K-36): "Geldiğimiz yerin, yani görev alacağımız yerin beklentileri farklı olduğu için aldığımız dersin de ona göre ayarlanması gerekir diye düşünüyorum."

(K-42): "Çünkü diğerlerine nazaran daha az bilgimiz var."

Katılımcılardan "kararsızım" seçeneğini işaretleyen bir öğrenci (K-4) ise "Ama galiba insan yanında tanıdıkları olunca daha rahat okuyor. Bu açıdan dersler daha verimli geçebilir." cevabını vererek derslerin ayrı olması gerektiği fikrine daha yakın durduğunu belirtmiştir.

Derslerin birlikte olması gerektiğini söyleyen öğrencilerden bazıları ise bu iddialarına gerekçelendirirken şu hususları ifade etmişlerdir:

(K-17): “Okul dışında zaten UİP kapsamında (takviye) Kur’an eğitimi alıyoruz. Onun için okuldaki derslerin ortak olması kendimizi geliştirmemiz adına güzel bir fırsat sunuyor.”

(K-19): “Farklı seviyelerdeki öğrencilerle ders işlemek daha iyi olabiliyor.”

(K-20): “Çünkü kimden iyi bir şey duyarsam kârdır.”

(K-22): “Çünkü birbirimizden istifade etmemiz gerektiğini düşünüyorum.”

(K-25): “Çünkü günlük hayatta UİP ayırımı olmayacak!”

(K-27): “Türkiye’de eğitim görmüş öğrencilerle birlikte olmalı ancak kız-erkek ayrı olmalı!”

Soru-18: Size göre Kur’an dersinde bir öğrenciyi başarılı/başarısız kılan en önemli faktör nedir?

A) Öğrencinin yeterli altyapı ve donanıma sahip olup olmaması

B) Öğrencinin yeterli zamana, motivasyona, sabır ve istikrara sahip olup olmaması

C) Kur’an hocasının tutum ve davranışları

D) Diğer:

Soru-19: Kur’an derslerinde hocanızın/hocalarınızın tutum ve davranışlarını olumlu buluyor musunuz?

Burada, yukarıdaki iki soru (soru-18 ve soru-19) birlikte değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Soru-18’de katılımcılardan on sekiz (18) kişi A seçeneğini işaretleyerek Kur’an dersindeki başarının “öğrencinin altyapısına ve donanımına bağlı olduğunu” belirtirken, on altı (16) kişi ise B seçeneğini tercih edip mezkûr başarının “öğrencinin yeterli zamana, motivasyona, sabır ve istikrara sahip olmasıyla alakalı” olduğunu ifade etmiştir. Bir (1) katılımcı C şıkkını işaretleyerek Kur’an dersindeki başarının “ders hocasının tutum ve davranışlarıyla doğru orantılı” olduğunu söylerken, yedi (7) kişi ise “öğrencinin motivasyon, sabır ve istikrarlı olması” ile “hocanın tutum ve davranışları”nın birlikte belirleyici olduğuna vurgu yapmış; bu iki maddenin (B ve C) eş değer öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin çoğunun A ve B seçeneğini işaretleyerek Kur’an dersinde bir öğrenciyi başarılı ya da başarısız kılan en önemli faktörün yine öğrencinin kendi yaklaşım ve davranışları olduğunu vurgulamaları calib-i dikkattir. Bu sonuçta, üniversite seviyesine gelmiş bir öğrencinin sorumluluğunun kendisine ait olması gerektiği bilincinin etkili olduğunu düşünüyoruz. Ayrıca öğrencilerin dönem başında ders hocasını kendi tercihleriyle belirlemelerinin de etkili olduğu söylenebilir. Nitekim bir sonraki soruda (soru-19) Marmara İlahiyat Fakültesi’ndeki Kur’an Okuma ve Tecvid dersi hocalarının tutum ve davranışlarının olumlu olup olmadığına dair soruya otuz dokuz (39) kişiyle katılımcıların %92’sinin “evet” cevabını

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müüf Ölçeğinde-

vermesi bu düşüncemizi teyit eder niteliktedir. Mamafih hocaların tutumlarıyla ilgili örneklem grubu içerisinde olumsuz bir yanıt söz konusu değilken, üç (3) katılımcı ise "kararsızım" seçeneğini işaretlemiştir.

Soru-20: Hafızlığın ilahiyat eğitimiyle birlikte yapılması hakkındaki görüşünüz nedir? Kısaca yazınız.

Yukarıdaki açık uçlu (nitel) soruya örneklem grubunun verdiği cevapları incelediğimizde söz konusu cevaplarda, ilahiyat eğitimiyle beraber hafızlığın idealde çok güzel, faydalı ve hatta olması gereken bir proje olarak görüldüğü, ancak pratikte ilahiyatın yoğun programı eşliğinde yürütülmesinin imkânsız olmasa bile son derece zor olduğu; bu sebeple hafızlık yapmayı düşünen bir kişinin bu zorluğu göğüslemeyi baştan göze alması gerektiği vurgulanmaktadır. %61'lik oranla katılımcıların çoğunluğunu teşkil eden bu grubun görüşlerini şu şekilde zikredebiliriz:

(K-3): "Ben olumlu bakıyorum çünkü sonuçta üç veya dört yılımız var. Hem öğrenciyi 'kasmak, zora sokmak' durumu olmaz. Hatta uzun sürede yapılmış olacağı için hafızlığın daha sağlam olacağına inanıyorum."

(K-7): "Hafızlık ilahiyat eğitimiyle birlikte yapılmalı (bilinçlilik ve yeterlilik açısından). Ama bunun zorluklarını göz önünde bulundurmak gerekir. İlahiyat çok zor bir bölüm. Hele Uluslararası bir öğrenci için. Hafızlık yapılabilir ama bazı şeylerden feragat edilmelidir..."

(K-9): "Azimli olduktan sonra yapılabilecek bir şey ama derslerle birlikte biraz zor olabilir."

(K-10): "Çok iyi! Bunun ilahiyat eğitiminde de çok büyük faydası olur. Fakat sınav dönemlerinde çok zor olabilir."

(K-11): "Yapabilenler için çok iyi bir fırsat..."

(K-12): "Hafızlığın ilahiyat eğitimiyle birlikte yapılması çok güzel. Öğrenci mezun olduğunda tam donanımlı bir şekilde ayrılacaktır. Fakat hafızlık büyük bir sorumluluk ister. Bu sebeple fakültenin zor derslerine ilaveten ezberlerle baş etmek zorundadır."

(K-13): "Zor ama imkânsız değil!"

(K-14): "Yararlı, kişiye eş zamanlı ve çift yönlü fayda sağlar."

(K-16): "Çok güzel bir fırsat ve kesinlikle çok fazla artışı var. Fakat en geç birinci veya ikinci sınıfta başlanmalı. Yoksa her iki eğitim de eksik kalıyor."

(K-17): "Bence büyük bir fırsat... Okuldaki program ile ikisi olur Allah'ın izniyle."

(K-19): "Öğrencinin hazırlıktan itibaren teşvik edilmesi bu uzun süreci daha başarılı kılabilir..."

(K-21): "Oldukça güzel ama ağır!"

(K-22): "Gerekli istikrarı gösterebilen öğrencinin yapması taraftarıyım..."

(K-23): “İslami ilimlerin başı hafızlıktır.”

(K-24): “İyi olur. Ben de hafızlık yapmayı düşünüyorum.”

(K-27): “Olumlu buluyorum. Sadece fakültenin yoğunluğu, daha doğrusu derslerde okutulan kitaplar, zaman açısından yoruyor.”

(K-29): “Zor olur ama imkânsız değil. İsteyen her türlü yapar.”

(K-37): “Bence hafızlık ilahiyat eğitimiyle birlikte yapılabilir... Öğrencinin kendine güveni tam ise yapsın!”

(K-39): “Dileyen yapabilir. Güzel bir uygulama.”

(K-38, K-41): “Kesinlikle olmalı!”

Hafızlığın fakülteyle birlikte yapılması konusunda olumlu görüş beyan eden çoğunluğa rağmen %33'lük azımsanmayacak bir grup da bunun mümkün olmayacağını; dolayısıyla da iyi bir fikir olmadığını beyan etmişlerdir. Bu katılımcıların görüşlerini kısaca şu şekilde zikredebiliriz:

(K-4): “Okul ile hafızlığı yürütmek çok emek istiyor. Bu sebeple okuldan önce yapılması daha makbul...”

(K-5): “İkisini birlikte yürütebilmek asla kolay değil. Okuldan önce yapılırsa daha güzel olur.”

(K-33): “(Bu şekilde yapılan bir hafızlık) Sağlam olmayabilir.”

(K-34): “Ayrı olsa daha iyi olur.”

(K-35): “İlahiyatın öncesinde veya bir yıl okulu dondurup yapılması kanaatimce daha uygun olur.”

(K-36): “İlahiyat eğitimi esnasında daha çok Arapçaya yoğunlaşılması taraftarıyım.”

(K-40): “İyi bir fikir değil, ayrı olmalı.”

Hafızlığın fakülteyle birlikte yapılması konusunda iki katılımcı ise (K-1 ve K-18) olumlu ya da olumsuz görüş belirtmemiştir.

Bütün bu cevaplardan çıkardığımız sonuç, UİP öğrencilerinin geneline göre hafızlığın fakülteyle birlikte yürütülebilmesi ve sağlıklı bir neticeyle sonuçlanabilmesi mümkün; ancak bunun gerçekleşebilmesi sanıldığı kadar kolay değil. Bu yüzden öğrencinin istekli, hazırlıklı, azimli ve kararlı olması; zorluklarla dolu birkaç yılı göze alarak bazı şeylerden feragat edebilmesi elzemdir. Aksi halde hem hafızlıktan hem de nitelikli bir ilahiyat eğitiminden mahrum kalması söz konusu olacaktır. Bu tür olumsuzlukların yaşanmaması için kanaatimizce fakülteye ve fakülteadaki Kur'an-ı Kerim hocalarına da önemli sorumluluklar düşmektedir. Şöyle ki, fakültenin UİP öğrencilerine mahsus hafızlık için mekân ve öğretici tahsisinde bulunması, Kur'an hocalarının ise fakülteyle birlikte hafızlık yapmak isteyen öğrenciler için gerekirse bir komisyon kurarak onları hafızlık hazırlık testine/deneme sürecine tabi tutmaları ve bu testin sonuçlarına göre objektif kararlar almaları

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müif Ölçeğinde-

son derece önemlidir. Bunun gerçekleşebilmesi ise hocaların, derslerine girdiği UİP öğrencilerinin karakteristik özellikleri hakkında fikir sahibi olmaları, onları tanımaları, ezber kabiliyetleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve hafızlık sürecini sabırla takip etmeleri şartına bağlıdır.²³ Bu şartların yerine getirilmesi halinde, fakülteyle birlikte icra edilecek bir hafızlık projesi, -süreç içerisinde zorluklar yaşansa da- beklenen neticeyi verecektir.

Soru-21: Bir UİP öğrencisi olarak sizi Kur'an Okuma ve Tecvid derslerinde en çok zorlayan husus nedir? Varsa belirtiniz.

Katılımcıların yarısı (21 kişi) Kur'an dersinde kendilerini zorlayan bir hususun olmadığını belirtirken, geri kalan 21 kişinin çoğunluğu ise akıcı yüzüne okuma noktasında, mahreçleri ve uzatma hatalarını düzeltmede sıkıntı yaşadıklarını ifade etmiştir. Az sayıda katılımcı ise tecvid tahlili noktasında zorlandığını vurgulamıştır. Nitel (açık uçlu) cevapların olduğu bu soruda katılımcılar Kur'an dersinde zorlandıkları noktaları yazılı olarak şu şekilde dile getirmişlerdir:

(K-2 ve K-14): *"Mahreçlerde ve harfleri doğru çıkarmada zorlanıyorum."*

(K-5): *"Fransa'da gördüğüm eğitim yetersiz olduğu için mahreçlerde ve tecvitlerde zorlanıyorum."*

(K-3): *"Kur'an okumamda birçok uzatma hatası vardı ve bu durumumu düzeltmekte zorlanıyorum."*

(K-4): *"Akıcı bir şekilde okumakta zorlanıyorum."*

(K-6): *"Mahreçlerde ve akıcı okumada zorlanıyorum."*

(K-9): *"Stresimi yönetemediğim için yüzüne okurken okuma hataları yapıyorum."*

(K-12): *"En çok zorlandığım husus, harfleri güzel bir şekilde telaffuz etmek ve yüzüne okurken de bazı kelimeleri -med olmadığı halde- uzatmak."*

(K-32): *"Kur'an okurken tecvitlerini bulmak."*

(K-35): *"Tecvid kurallarının aklımda kalması ve tecvid tahlili."*

(K-24): *"Makam ve tashih-i hurûf noktasında zorlanıyorum."*

Yukarıdakilere ilaveten iki katılımcı (K-17 ve K-19) kendilerini en çok zorlayan hususu; "derslerdeki okuma sürelerinin yetersizliği ve sınıfların kalabalık oluşu" şeklinde dile getirmiş ve bu durumun yüzüne okuma noktasındaki gelişimlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. İki erkek

²³ Bir öğrencinin hafızlığa başlamasından/başlatılmasından ziyade hafızlık sürecinin düzenli olarak takip edilmesi çok daha önemlidir. Bunun için hem öğrencinin hem de hocaların istikrarlı olması gerekir. Şayet fakültedeki Kur'an hocaları, yoğunlukları sebebiyle sürecin takibini yapamıyorlarsa o zaman sadece bu işin takibi için bir hocanın/belletmenin istihdam edilmesi çok daha isabetli olacaktır.

katılımcı (K-28 ve K-39) ise “kız erkek karışık bir ortamda ders işlenmesini ve özellikle de kız öğrencilerin yanında Kur’an okumak zorunda kalmalarını” Kur’an derslerinde kendilerini en çok zorlayan husus olarak ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (K-30) “ezber yapmaya zamanının olmamasını”, bir katılımcı (K-13) ise “ileride nasıl öğreteceğini bilmemesini” kendisini en çok zorlayan durum olarak nitelendirmiştir.

Soru-22: Uluslararası İlahiyat Projesi bünyesinde eğitim gören bir öğrenci olarak -derslerin işlenişine dair gözlemlerinizi ve beklentilerinizi çerçevesinde- ilahiyat fakültesindeki Kur’an-ı Kerim dersleri hakkında eklemek istediğiniz hususlar var mı? Varsa nelerdir?

Nitel (açık uçlu) özelliğe sahip bu soruya sekiz (8) katılımcının cevap niteliğinde herhangi bir yanıtının olmadığı görülürken cevap verenlerin de fakültedeki Kur’an dersleriyle ilgili beklentilerinin üç kategoride temerküz ettiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda ÜİP öğrencilerinin Kur’an Okuma ve Tecvid dersleriyle ilgili beklentilerinin çoğunluğunu sırasıyla; “ders saatlerinin artırılarak ek derslerin konulması”, “makam ve ses eğitiminin verilmesi” ve “derslerde erkeklerle kızların ayrı olması” şeklinde özetleyebiliriz.

Katılımcılar tarafından açık uçlu bir şekilde yazılı olarak dile getirilen ve “ders saatlerinin artırılarak ilave derslerin eklenmesine dair” talep ve beklentilerden en dikkat çekici olanları şu şekilde ifade etmemiz mümkündür:

(K-1): “Kanaatimce Kur’an-ı Kerim dersleri haftalık en az ikiye çıkartılmalı. Haftada bir blok ders yapmayı yeterli bulmuyorum. Belki sınıfların sayısı da biraz düşürülebilir. Hocaların öğrencileriyle daha yoğun bir şekilde ilgilenebilmesi için.”

(K-3): “Bence derslerin haftada bir olması yetersiz kalıyor.”

(K-4): “Haftada bir ders çok az ve asla yetmiyor. Bir ilahiyatçının en çok ihtiyacı olan ders Kur’an dersidir. Hoca derste kişiye yönelemiyor ve ancak 3-5 satır veya yarım sayfa okunuyor. Dersler zannımca haftada iki veya üç olmalı en az.”

(K-5): “Haftada bir gün Kur’an dersi yetmiyor. Daha fazla hocayla birlikte okumamız gerekiyor diye düşünüyorum.”

(K-8): “Diyanet bünyesinde takviye dersler çok faydalı oluyor. İlahiyatta da takviye dersler olsa mesleğe daha iyi hazırlanırız.”

(K-12): “Kur’an-ı Kerim dersleri daha fazla olabilirdi. Mezun olduktan sonra insanlar bizlere ‘Aristo’nun Savunmasını’ sormayacaklar. Bizlerden Kur’an-ı Kerim tilaveti ve dini sohbetler isteyecekler.”

(K-13): “ÜİP’liler için Kur’an Öğretim Teknikleri dersi zorunlu olmalı.”

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müfîf Ölçeğinde-

(K-17): *"İmkân varsa daha fazla Kur'an-ı Kerim dersi işlenilmeli ki, bu zannımca çok ihtiyaç duyduğumuz bir şey. Hep ilahiyatçıların Kur'an okuyuşlarının ve bilgilerinin eksikliğinden şikâyet ediliyor..."*

(K-19): *"1) Ayetlerin meal ve tefsirini bilerek çalışmak daha faydalı olabilir ancak bu Kur'an dersinin ayrı bir seçmeli ders olarak ilave edilmesi çok iyi olabilir. 2) UİP öğrencilerinden sadece formasyon almayanlar Kur'an Öğretim Teknikleri dersini görebiliyor. Halbuki ileride görev yapacak olan öğrencilerin hepsinin bu dersi almasının gerektiğini düşünüyorum. 3) Kur'an dersi UİP öğrencileri için bir bloktan daha fazla olması gerekir."*

(K-21): *"Bir öğrenciye çok az vakit ayrılabilir. Çünkü sınıflar kalabalık..."*

(K-27): *"Kur'an dersleri fakültede çok az. Birkaç saat ders eklenebilir."*

(K-38): *"Müfredatta kredi ve saat olarak daha fazla yer alması gerekir."*

Yine örneklem grubundan sadece erkek öğrencilerin dile getirdiği ve toplamda on bir (11) katılımcı tarafından talep edilen Kur'an derslerinde kız ve erkek öğrencilerin ayrı ayrı eğitim görmesi isteğine örnek olarak şu yazılı ifadeyi zikredebiliriz:

(K-22): *"Kur'an derslerinin tamamının ayrı işlenmesinin iki taraf için daha faydalı olacağını düşünüyorum. Surelerin taliminde (toplu okuyuşlarda) kızlar istedikleri gibi okuyamıyorlar, sessiz okuyorlar. Ayrıca erkeklerle kızlar aynı anda derse girip erkekler (önce okuduklarından) daha erken dersten çıkıyorlar. Kızlar ise dersin sonuna kadar beklemek zorunda kalıyor. Erkeklerin okuması bittikten sonra kızlar içeri alınıp ayrı ayrı ders yapılmalı. Ayrıca bazı erkekler de kızların yanında rahat okuyamıyorum diyerek tam potansiyellerini kullanamıyorlar. Ama benim açımdan erkekler okuduğunda kızların derste bulunması, erkeklerin toplumda Kur'an okumalarına bir nevi alıştırmaya olup cesaretlendirici bir unsur."*

Örneklem grubundan bazı öğrenciler (12 öğrenci) ise Kur'an dersinden daha çok tecvid, tashih-i hurûf, makam ve ses eğitimine dair beklentileri olduğunu ifade etmiş; bu ifadelerini ise yazılı olarak şu şekilde dile getirmişlerdir:

(K-6): *"UİP öğrencileri için özel mahreç dersi, bir de nefes egzersizi."*

(K-7): *"Derslerimiz çok güzel ve çok faydalı geçiyor. Ama talim vs. için kız öğrencilere daha güzel bir ortam olabilir (rahatlık açısından). Ayrıca ses eğitimi de almak istiyoruz."*

(K-9): *"Daha çok yüzünden okuma yapılmalı, tecvid ve mahreç çalışması olmalı, makam dersleri de eklenmelidir."*

(K-14): *"Tam yerine oturmamış bir ezberi geçerli kabul etmeyip yapılan hataların daha net belirtilmesini isterdim. Zira herkes ezber yapmaya kadir olsa da ilahiyatçı olarak amacımız ezberin olabildiğince üst seviyede ve mahrecinin tam olması."*

(K-15): *“Benim görüşüme göre talimler yapılmalı ve özellikle UİP’li kızların sesli okuyabileceği/çalışabileceği bir ortamın hazırlanması gerekir.”*

(K-16): *“Tashîh-i hurûf ve tecvid eğitimine daha çok önem verilmeli. Hocalar sırf not verip geçmemeli, aksine öğrencilere hataların nerede olduğunu bir bir söyleyip öğrenciyi bunun üzerinde birebir çalıştırmalı aksi taktirde öğrenci okuyuşunu düzeltemez.”*

(K-18): *“Hazırlıktan itibaren hitabet ve makam dersleri verilmesini isterim.”*

(K-24): *“Makam dersi olmalı. Teke tek dersler olursa daha faydalı.”*

(K-29): *“Aynı anda makam ile öğretilmesini isterdim ve sesin eğitilmesi.”*

(K-41): *“Makam öğretimi şart. Düz ve kuru olmaz. En az iki farklı makam öğretilmelidir. Yoksa yurtdışındaki cemaat, imamdan feyz alamaz.”*

Sonuç

Meslekî tutku ve bilgi, bilgi-eylem bütünlüğü, ahlaki erdemlere sahip olma ve pedagojik yaklaşım sergileme gibi vasıflar gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında din hizmeti veren ya da verecek olan kişilerde olması gereken asgari niteliklerdendir. Bununla beraber yurtdışındaki dinî hizmet alanlarında görev alan kişilerin, hizmetin icra edildiği ülkenin diline ve kültürüne hâkim olma gibi vasıflarla muttasıf olması, yürütülecek hizmetin kalitesi açısından son derece önemlidir. Bu önemin idrakinin bir sonucu olarak son yıllarda, genelde ülkemizin yurtdışındaki temsiline özelde ise yurtdışındaki din hizmetinin niteliğinin artırılmasına yönelik adımlar atılmış ve bunun neticesinde Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) projesi hayata geçirilmiştir. Bu proje sayesinde her yıl birçok farklı ülkeden, oranın diline/kültürüne hâkim olan öğrenciler ilahiyat tahsili için ülkemize gelmekte; eğitimlerinin ardından da tekrar doğup büyüdükleri ülkelerde istihdam edilmek üzere mezun edilmektedirler.

UİP projesi gibi küresel etkilere namzet bir projenin hedeflenen neticeyi verebilmesi için projenin tüm paydaşlarının bu işin önemini müdrük bir konumda olması ve bu idrakin gereği olan gayreti usulüne uygun bir metodolojiyle sergilemesi elzemdir. Paydaşlar içerisinde, UİP öğrencilerine yönelik eğitimin metodolojisinin ve parametrelerinin belirlenip icra edilmesinde en önemli pay sahibi ise hiç şüphesiz akademik camia ve bu camianın müntesipleri olan ilahiyat fakültesinin öğretim kadrolarıdır. Bu kadroların, UİP projesinin ve öğrencilerinin hedeflerinden/beklentilerinden haberdar olması ve bu doğrultuda eğitim faaliyetleri geliştirmesi son derece önemlidir. UİP projesini başarıya ulaştıracak eğitim faaliyetlerinin başında ise

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müüf Ölçeğinde-

hiç şüphesiz, nitelikli Kur'an tedrisatı yer almaktadır. Zira UİP öğrencilerinin mezun olduktan sonra yurtdışındaki hizmet alanları cami merkezli icra edilmekte, bu hizmetin mihverinde ise nitelikli Kur'an tilaveti ve eğitimi yer almaktadır. Bu yüzden ilahiyatta lisans düzeyinde verilen Kur'an eğitimi, UİP projesinin yıllara sâri bir etki icra etmesinde önemli bir fonksiyona sahiptir.

Tüm bu gerekçelerden hareketle çalışmamızda öncelikle UİP öğrencilerinin Kur'an derslerine yönelik ilgi, algı, hazırlık ve beklentilerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmış; akabinde elde edilen sonuçlardan hem akademi camiasının hem de projeye ilgilenen Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurum ve kuruluşların haberdar edilmesi amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesi, ilahiyat fakültelerinde ve DİB bünyesinde UİP'in hedefleriyle mütenasip bir Kur'an eğitiminin sunulmasına vesile olacak ve söz konusu eğitimin günümüzün şartlarıyla geleceğin beklentileri doğrultusunda yeniden şekillenmesine katkı sağlayacaktır.

Bu katkının sağlanmasına matuf olarak hazırladığımız çalışmamıza, Marmara İlahiyat Fakültesi'nde eğitim gören UİP öğrencilerinden 21 kız, 21 erkek öğrenci olmak üzere 42 kişilik bir örneklem grubu iştirak etmiştir. Bu bağlamda Fransa'dan yirmi, Almanya'dan on üç, İtalya'dan üç, Hollanda'dan üç, İsviçre'den bir, Avusturya'dan bir, Avusturalya'dan da bir öğrenci sorularımıza yanıt vermiştir. Verilen yanıtlardan, UİP öğrencilerinin Kur'an derslerinden teorik tecvid bağlamında beklentileriyle mütenasip bir oranda istifade ettikleri ve mezkûr derslerde elde edilen bilgileri mezuniyet sonrası meslekî donanım açısından yeterli gördükleri anlaşılmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin büyük çoğunluğu, Kur'an derslerinde meal, tefsir, makam, ses ve nefes çalışmalarına daha çok ağırlık verilmesini talep etmiş; yüzüne okumalarının gelişimi için hocaların kendileriyle birebir olarak daha fazla ilgilenmeleri gerektiğini vurgulayarak pratik alana dair eksikliklerinin ancak bu şekilde giderilebileceğini vurgulamışlardır. Dile getirilen bu hususların layıkıyla uygulanabilir olması ve pratik okuma becerilerinin kendilerinde bir meleke haline gelebilmesi için Kur'an-ı Kerim ders saatlerinin artırılması veya sınıf mevcudunun azaltılması, öğrencilerin çoğu tarafından ısrarla talep edilmektedir. Erkek öğrencilerden önemli bir kısmı ise kız ve erkek öğrencilerin ayrı sınıflarda veya ayrı vakitlerde ders görmelerinin pratikte daha faydalı sonuçlar vereceğini dile getirmişlerdir.

UİP öğrencilerinin Kur'an derslerine yönelik talep ve beklentilerinin biri fakülte ortamı, diğeri ise mezuniyet sonrası hizmet edecekleri ülkenin şartları bağlamında dile getirildiği görülmektedir. Bu minvalde öğrencilerin birçoğunun "Kur'an Öğretim Teknikleri" dersine dair yoğun bir talep içerisinde olduğu; bunun da mesleki yeterlilik ve formasyon bağlamında kendileri için önem arz etmesiyle doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür. Mesleki yeterlilik ve formasyonlarını geliştirecek ders ve etkinliklere daha fazla ilgi gösteren UİP öğrencilerinin, bu doğrultuda kısmî ya da tam hafızlık çalışmalarına da ilgi duydukları görülmekte, bu ilginin pratikte mümkün kılınabilmesi için de fakülte bünyesinde UİP öğrencilerine mahsus bir çalışma mekanının son derece gerekli bir hal aldığı müşahede edilmektedir. Böyle bir mekânda yapılacak faaliyetlerin, fakülte bünyesindeki hocaların riyasetinde gerçekleşecek olan ses, makam, hafızlık, hitabet ve öğretim teknikleri gibi Kur'an dersine takviye niteliğindeki ek derslerle birlikte icra edilmesi gerektiği ise izahtan varestedir. Ezcümle, özelde Kur'an hocaları genelde ise İlahiyat Fakültesi, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı gibi kuruluşlar, öğrencilerimizin açık yüreklilikle dile getirdiği bu talep ve beklentilere uygun yaklaşımlar sergiledikleri sürece ülkemizin sağlıklı ve sahih din hizmetlerini yaygınlaştırma noktasında dünyaya açılan en önemli pencerelerinden birisini teşkil eden UİP projesi, beklenenden çok daha etkin ve bereketli neticelerin hasıl olmasına vesile olacaktır.

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müüf Ölçeğinde-

Kaynakça

- Akalın, Mehmet. *Örnek Açıklamalarıyla Sosyal Bilimlerde Tekniği Anket*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Akpınar, Ali. "Tefsir ve Kur'an Derslerinin Öğrencilerde 'Kur'an Kültürü' Oluşturacak Şekilde Verilmesi". *Tefsir Eğitim ve Öğretiminin Problemleri (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)*. 167-187. Van, 2007.
- Alemdar, Yusuf. "İlahiyat Fakültelerinde Kur'an Dersleri İle İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/1 (2008), 177-212.
- Aslantürk, Zeki. *Araştırma Metod ve Teknikleri*. İstanbul: İfav Yayınları, 1999.
- Aydar, Hidayet. "Kur'an (Tercümesi)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 26/404-409. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Aydar, Hidayet. *Kur'an-ı Kerim'in Tercümesi Meselesi*. İstanbul, 1996.
- Baktır, Mustafa. "Suffe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37/469-470. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2015.
- Bayraktar, Zülfikar. "Türkiye'nin Balkanlardaki Yumuşak Gücü Türk Kültürü". *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* 9/35 (2012), 181-189.
- Benli, Abdullah. "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Kur'an Okuma ve Tecvid Dersleri İçin Bir Program Önerisi". *Bilimname: Düşünce Platformu* 28 (2015), 125-165.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi'u's-sahîh*. thk. Kâsım eş-Şemmâî er-Rifâî. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Erkâm, ts.
- Çavuş, Tuba. "Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2/2 (2012), 23-37.
- Çetin, Abdurrahman. "Tecvid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40/253-254. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Çetin, Abdurrahman. "Tilavet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41/155-157. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *UİP Uluslararası İlahiyat Programı Tanıtım ve Başvuru Kılavuzu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2022. <https://disilikiler.diysnet.gov.tr/Documents/Ek-6%20UİP%20Tanıtım%20Kitapçığı%202022%20.pdf>.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. El-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *es-Sünen*. nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût. Beyrut: Dârü'l-Cinân, 1409-1988.
- Erşahin, İsmail. "Bir Diyanet Projesi Olarak Uluslararası İlahiyat Programı". *Diyanet İlmî Dergi* 51/2 (2015), 125-146.
- Erul, Bünyamin. "Zeyd b. Sâbit". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44/321-322. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Fırat, Yavuz. "Kur'an-ı Kerîm'i Okuma, Ezberleme ve Anlamını Öğrenme Üzerine". *Bilimname: Düşünce Platformu* 22 (2012), 7-33.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tûsî. *İhyâü 'ulûmi'd-dîn*. 10 Cilt. Cidde: Dârü'l-Minhâc, 1432/2011.
- Gemici, Nurettin. "Uluslararası İlahiyat Projesi ve Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği (DİTİB)'nin Almanya'daki Din Hizmetlerine Katkısı". *Değerler Eğitimi Dergisi* 12/30 (2015), 181-211.
- Gencil, Hayriye. *Öğrenci ve Öğretim Elemanlarının Görüşlerine Göre Uluslararası İlahiyat Programının Sorunları*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Gökdemir, Ahmet. "İlahiyat Fakültelerindeki Kur'an Okuma ve Tecvid Dersleri İçin Bazı Teklifler". *Türkiye'de Kur'an ve Kıraat Eğitimi*. Ed. Ahmet Gökdemir. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2021, 9-24.
- Güzel, Süleyman Çağrı. "Dış Yardımlarda Destekleyici Bir Unsur Olarak Kültürel Diplomasi ve Yunus Emre Enstitüsü Örneği". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 30/2 (2016), 343-359.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. İstanbul: İrfan Yayınevi, 1980.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. Kahire: Dârü'l-Fikr, ts.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî. *es-Sünen*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1395/1975.

◆ Uluslararası İlahiyat Programı (UİP) Öğrencilerinin Kur'an Okuma ve Tecvid Dersine Yönelik İlgi, Hazırlık, Algı, Tutum ve Beklentileri -Müüf Ölçeğinde-

İbn Mücâhid, Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. El-Abbâs. *Kitâbü's-Seb'a*. nşr. Şevkî Dayf. Kahire, 1988.

İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Yûsuf. *et-Temhîd fî 'ilmi't-tecvîd*. nşr. Gânim Kaddûrî Hamed. Beyrut, 1407/1986.

Kaptan, Saim. *Bilimsel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Tekışık Matbaası ve Rehber Yayınevi, 1983.

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017.

Kethüda, Önder. "Türkiye'deki Uluslararası Öğrenci Hareketliliği Üzerine Bir Araştırma". *Yüksek Öğretim Dergisi* 5/3 (2015), 147-161.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. El-Haccâc, *el-Câmi'u's-sahîh*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kâhire: y.y., 1374-75/1955-56.

Önkâl, Ahmet. "Bi'rîmaûne". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 6/195-196. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Özkan, Fatih. *Türkiye'de İlahiyat Fakültelerinde Eğitim Gören Uluslararası Öğrencilerin Memnuniyet Düzeyleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

Şenat, Fatma Asiye. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Anlayarak Kur'an Okuma Durumları Üzerine Bir Çalışma". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52 (2011), 143-164.

Yoğurtçugil, Kemal. *Örnekleme -Yöntemler ve Uygulama*. İstanbul: İktisat Fakültesi Yayınları, 1976.